

kuolemaa lähestytään filosofi-
sena, fyysisenä, kulttuurisena,
sosiaalisena ja uskonnollise-
na ilmiönä. Teos on syntynyt
osana ihmisen kuolevaisuutta
käsittelevää Argumenta-
hanketta, jonka tavoitteena on
ollut lisätä keskustelua siitä,
mitä kuolevaisuus yksilöllisenä
ja yhteisöllisenä kysymyksenä
merkitsee ja miten siihen tulisi
suhtautua. Monitieteinen teos
on tervetullut lisä suomalai-
seen kuolemaa käsittelevään
kirjallisuuteen.

Teos koostuu johdantoluvun ja
epilogin lisäksi kahdestatoista
kuolemaa eri tavoin lähesty-
västä artikkelista, joiden lisäksi
aiheita on täydennetty kolmel-
la lyhyellä ”tietolaatikolla”. Kir-
joittajat edustavat filosofiaa,
folkloristiikkaa, geologiaa, kehi-
tysbiologiaa, lääketiedettä, me-
diatutkimusta, oikeustiedettä,
sosiaalityötä, sosiologiaa sekä
uskontotiedettä. Teos *selvittää*,
siinä *pohditaan* ja *tarkastellaan*
monenlaisia kuolemaan liitty-
viä kysymyksiä, mutta tämän
tarkempia tavoitteita ei ase-
teta. Johdantoluku pohjustaa
monitieteistä lähestymistapaa
ja kokoaa yhteen suomalaisen
kuoleman erityispiirteitä. Kuo-
leman kysymyksiin liittyvä ris-
tiriitaisuus niin yhteiskunnan
kuin arkielämänkin tasoilla
sekä vaatimus monitieteisestä
lähestymistavasta käsiteltäes-
sä kuoleman ilmiöitä eivät jää
epäselviksi.

Kiehtovasti kuolemasta

Outi Hakola, Sari Kivistö & Vir-
pi Mäkinen (toim.): Kuoleman
kulttuurit Suomessa. Helsinki:
Gaudeamus, 2014. 270 s.
ISBN 978-952-495-321-4

Kuoleman kulttuurit Suomessa
on monitieteinen teos, jossa

Teoksen rakenne jakautuu kolmeen osaan, joista ensimmäinen on nimetty otsikolla *Hyvä kuolema*. Osiossa kuolemaa lähestytään suomalaisten kuolemansyiden ja käytäntöjen (Ursula Vala), luonnollisen ja joudutetun kuoleman välisen suhteen (Juha Hänninen), kuolevan kohtaamiseen liittyvien emotionaalisten haasteiden (Mikko Salmela), kuolevien vanhusten omaishoivan (Minna Zehner) sekä kuolemista ja suremista käsittelevien dokumenttien ja taiteen kautta (Outi Hakola). Ursula Valan artikkelissa ”Suomalainen kuolema” kuva kuolemasta piiryy hyvin tilastoiduksi, säännellyksi ja lääketieteelliseksi sekä aina läsnä olevaksi, koska ”kuka tahansa voi kuolla milloin tahansa” (s. 29). Osion edetessä hyvä kuolema alkaa kuitenkin määrittyä myös kimpuksi yhä sensitiivisempiä kulttuurin värittämiä kysymyksiä, jotka paljastavat kuolemaan ja kuolemiseen liittyvät monenlaiset ammatilliset käytännöt sekä moraaliset pohdinnat. Merkityksellistä on, että ammattilaisten äänen lisäksi osiossa kuullaan myös kuolevien ja heidän läheistensä ääni. Esimerkiksi Outi Hakolan artikkeli ”Kuoleman kokemus” osoittaa, kuinka taiteen ja median esitysten avulla sekä kuolevien ja heidän läheistensä kertomana kuoleman biologisuus vähenee, ja tilaa saavat tunteet sekä kuoleman varjostama

arki. Tällä tavoin kuolemasta tulee yhteiskunnassa julkista, helpommin lähestyttävää ja jaettavaa. Toisaalta teos myös sortuu uusintamaan ainakin yhtä yhteiskunnallista tabua, koska se jättää kuolevan lapsen näkymättömäksi. Aiheen käsittely jää yksittäisten toteamusten tasolle, ja kuoleman kulttuurien sisällä lapsesta ja kuolemasta näyttää itsessään muodostuvan tabu, johon on vaikea tarttua.

Teoksen toinen osa, *Yhteisöllinen kuolema*, keskittyy tarkastelemaan kuolemaan liittyvien rituaalien (Ilona Pajari), sosiaalisen ulottuvuuden (Kaarina Koski), perinnön jakamisen (Mia Korpiola) sekä kuoleman, median ja julkisuuden välisiä (Johanna Sumiala) prosesseja traditionaalisesta yhteiskunnasta nykyaikaan. Näkökulmat kuolemaan tuntuvat sekä toistavan vanhaa että tarttuvan uuteen. Perinteikkäämpien kuolemanrituaalien, kuten esimerkiksi hautajaisten, vainajanlaiton tai perinnönjaon, muutosten lisäksi tuodaan esille myös uudenlaisia rituaaleja. Johanna Sumialan artikkeli ”Urheilusankarin kuolema” kuvaa, kuinka kuolema on erilaisten medioiden välityksellä läsnä arjessamme päivittäin ja lähes reaaliajassa. Onnettomuuspaikoille syntyvät kynttilämeret, surumarssit ja muu yhteisöllinen toiminta mahdollistavat kuoleman kollektiivisen

käsittelemisen. Lisäksi media monipuolistaa myös suremisen välineitä, kun ”sosiaalisessa mediassa, kuten YouTubeissa ja Facebookissa myös niin sanotuille tavallisille ihmisille tarjoutuu mahdollisuus luoda ja ylläpitää erilaisia ritualisoituja käytäntöjä” (s. 147). Näille teoksessa olisi mielellään suonut tilaa oman artikkelinsa verran.

Yhteisöllisen kuoleman nurjaa puolta sivuaa Kaarina Koski artikkelissaan ”Sosiaalinen kuolema” pohtiessaan ikääntyvän ihmisen laitoshoitoon siirtämistä eräänlaisena irtautumisriittinä yhteiskunnasta. Kyse on liminaalilasta, kärjistetysti tulkituna kuoleman esikartanosta, jonne yhteiskunnalle tuottamaton aines voidaan siirtää odottamaan noutajaansa. Laitoksessa asuva vanhus, sairas, vammainen on siis periaatteessa jo yhtä kuin kuollut. Vertaus on sekä sietämätön että provosoiva, mutta heikompiosaisen kansalaisten yhteiskunnallisen aseman näkökulmasta kaamealla tavallaan todellinen: ”Johtuuko huono kohtelu siitä, ettei laitoksissa oleviin vanhuksiin haluta panostaa, koska oikeastaan he ovat jo kuolleita?” (s. 120).

Teoksen kolmas osa on nimetty otsikolla *Lopullinen kuolema*. Teemaan liitetään eri uskontojen käsityksiä kuoleman jälkeisestä elämästä (Kimmo Ketola) sekä analyysiä siitä, miksi elämä

edellyttää kuolemista (Seppo Vainio). Lisäksi lopullista kuolemaa lähestytään itsemurhan (Jari Holopainen & Timo Partonen), koulusurmien (Atte Oksanen & Pekka Räsänen) sekä kuoleman pahuuteen liittyvien pohdintojen (Sami Pihlström) kautta. Kokonaiskuva kuoleman lopullisuudesta saa teoksessa uskonnollis-lääketieteellis-filosofisen värityksen ja tuo esille eri tieteenalojen kulttuuriset erot lähestyttäessä kuoleman konkretiaa. Yhteiskuntatieteilijälle Seppo Vainion artikkeli ”Kuoleman ja kuolemattomuuden biologia” tarjoaa erityisen virkistävän näkökulman. Synteettinen biologia, kantasolututkimukset ja biologian mahdollisuudet luoda ”keinoja, joiden avulla yksilön elinkaarta on mahdollista pidentää” (s. 201) ahdistavat ja sysäävät eettiset pohdinnat liikkeelle, mutta paljastavat myös ne monet uskomattomat mahdollisuudet, joilla ihmisten fyysistä ja henkistä kärsimystä on tulevaisuudessa mahdollista lievittää. Tämä tarjoaa lukijalle myös peiliin katsomisen paikan: ahdistaisiko, jos joku läheisistäni voitaisiin näillä keinoin parantaa? Osion viimeinen, Sami Pihlströmin artikkeli ”Kuoleman pahuus” tarjoaa syväluotaavan yhteenvedon kuoleman ja kuolevaisuuden kysymyksistä. On lohdullista ymmärtää, että tarvitsemme kuolemaa, jotta voimme kokea

elämämme merkityksellisenä: ”Jos olisimme kuolemattomia ja elämämme jatkuisi ikuisesti, meiltä mitä ilmeisimmin katoaisi motivaatio tehdä mitään tiettyjä asioita minään tiettyinä ajanhetkenä.” (s. 223).

Teos päättyy oikeushammaslääkäri Helena Rannan kirjoittamaan epilogiin, joka tuo uutisotsikoissa etäisiksi jäävien kansanmurhien, luonnonkatastrofien ja suuronnettomuuksien uhrien ja omaisten tilanteet sekä niiden parissa työskentelyn arjen tasolle. Työ on raskasta, vaarallista ja epäoikeudenmukaisuutta täynnä. Palkkio siitä konkretisoituu totuuden selvityksessä sekä kuolleiden läheisten helpotuksessa ja mahdollisuudessa haudata omaisensa. Työ kuoleman parissa vaatii omistautumista ja kykyä uskoa ihmiseen, kaikesta huolimatta.

Kokonaisuutena teos lähestyy kuolemaa rauhallisesti ja keskittyy siihen, mihin pyrkii: monialaisen näkemyksen luomiseen kuoleman kysymyksistä ja kulttuureista Suomessa. Teos olisi kuitenkin kaivannut selkeästi asetetun tavoitteen ja loppuluvun, jossa useita lähestymistapoja olisi suhteutettu toisiinsa ja pohdittu, millaisia johtopäätöksiä kaikesta esitetystä on mahdollista tehdä. Lisäksi tietolaatikkojen merkitys osana kokonaisuutta jää melko

ohueksi. Teosta lukiessa huomaa kuitenkin käyvänsä jatkuvaa keskustelua monialaisten lähestymistapojen kanssa, mikä rikastaa omaa näkökulmaa. Tästä syystä teosta on helppo suositella tutustuttavaksi kuoleman tutkijoille yli tieteiden välisten rajojen sekä esimerkiksi opetuksen apuvälineeksi täydentämään oppiaineiden omia näkökulmia. Ja vaikka teos vastaakin moniin kuolemaa käsitteleviin kysymyksiin, jättää se myös monta kysymystä avoimeksi – aivan kuten kuolema itse.

Suvi Holmberg